

Tiesnešu ētikas komisija

ATZINUMS

Rīgā

2025.gada 7.novembrī

[1] Tiesnešu ētikas komisija ir saņēmusi Augstākās tiesas priekšsēdētāja vēstuli ar lūgumu pārbaudīt tiesneša rīcību tiesnešu ētikas kontekstā un izvērtēt iespēju sniegt vispārēju skaidrojumu par tiesneša iespējamo rīcību *ex parte* situācijās, kad, iztiesājot lietu vai esot apspriedē, viņš sastop vienu no lietas dalībniekiem, citiem dalībniekiem klāt neesot.

[2] Augstākās tiesas priekšsēdētāja vēstulei ir pievienots personas iesniegums, kurā norādīts, ka pēc krimināllietas, kurā šī persona ir apsūdzētā statusā, iztiesāšanas, tiesnesis paziņojis, ka aiziet tiesas apspriedē un spriedums tiks pasludināts nākamajā dienā. Pēc tiesas sēdes beigām šī persona un otrs apsūdzētais izgāja no tiesas sēžu zāles. Prokurors paņēma mantas, uzvilka virsjaku, bet uzkavējās tiesas sēžu zālē. Persona, stāvot gaitenī, esot sadzirdējusi, ka tiesas sēžu zālē kāds runā, esot apspriesta krimināllietā un pieminēts šīs personas un otra apsūdzētā uzvārds. Tā kā bija radušās aizdomas, ka sarunājas prokurors un tiesnesis, otrs apsūdzētais pakāpās uz sola un pa tiesas zāles sienā iebūvēto logu veica fotografēšanu. No uzņemtās fotogrāfijas konstatēja, ka prokurors un tiesnesis uzturējās tiesas sēžu zālē jau pēc paziņojuma par sprieduma taisīšanu un slēpti no citiem kriminālprocesa dalībniekiem apsprieda krimināllietu. Tādējādi persona uzskata, ka tiesnesis ir pārkāpis apspriedes noslēpumu.

Personas iesniegumam pievienots un Tiesnešu ētikas komisijai nodots arī tiesu izpildītāja akts par fakta fiksāciju un fotouzņēmumi.

[3] Rakstveida paskaidrojumos tiesnesis skaidroja, ka, iztiesājot krimināllietu, noklausījies apsūdzēto pēdējo vārdu, pasludinājis tiesas sēdē pārtraukumu sprieduma sastādīšanai, nosakot, ka saīsināts spriedums tiks pasludināts nākamajā dienā, paņēmis lietas materiālus un atstājis tiesas sēžu zāli. Lietas materiāli esot bijuši apjomīgi (pieci sējumi). Cik atceras, tiesas zālē palikušas brilles, Krimināllikuma un Kriminālprocesa likuma grāmatas, darba portatīvais dators. Pēc apmēram trīs līdz četrām minūtēm esot devies atpakaļ uz tiesas zāli, lai paņemtu zālē palikušās mantas. Ieejot zālē, konstatējis, ka tur vēl atrodas tiesas sēžu sekretāre, kura strādājusi pie datora, kā arī prokurors, kurš kārtojis mantas, lai dotos projām. Esot paņēmis savas brilles, likumu grāmatas, kā arī atvienojis no tīkla un paņēmis darba portatīvo datoru, pēc kā devies projām no tiesas sēžu zāles. Pieļauj, ka atkārtoti atsveicinājies no prokurora. Brīdī, kad bijis atgriezies zālē pēc savām mantām, neesot pievērsis uzmanību tiesas zāles durvīm, vai tās bijušas atvērtas vai aizvērtas.

[4] Tiesnešu ētikas komisijas sēdē tiesnesis apstiprināja iepriekš sniegtos rakstveida paskaidrojumus. Papildus norādīja, ka tiesas apspriedes noslēpumu nav pārkāpis, ar prokuroru par lietu nav runājis. Tomēr, pārdomājot konkrēto situāciju, atzinis, ka vērotājam no malas varētu šķist, ka tiesnesis kaut ko apspriež ar prokuroru.

[5] Saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 91.²panta 4.punktu Tiesnešu ētikas komisija apspriež ētikas normu pārkāpumus un sniedz atzinumus par ētikas normu interpretāciju un pārkāpumiem. Tādēļ komisija vērtē, vai tiesneša rīcībā ir konstatējams ētikas normu pārkāpums un, ja ir konstatējams, vai pārkāpums ir rupjš un ir ierosināma disciplinārlieta.

Izvērtējusi Tiesnešu ētikas komisijas rīcībā esošos materiālus un tiesneša sniegtos paskaidrojumus, komisija atzīst, ka tiesneša rīcībā ir konstatējams ētikas normu pārkāpums.

Vienlaikus Tiesnešu ētikas komisija uzsver, ka tā nevērtē apstākļus par iespējamu Kriminālprocesa likuma 513.panta (tiesas apspriedes noslēpums) pārkāpumu, jo tas nav komisijas kompetencē. Saskaņā ar Kriminālprocesa likumu šādas tiesības noteiktas augstākas instances tiesai.

[6] Latvijas Republikas Satversmes 92.panta pirmais teikums noteic, ka ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā.

Interpretējot minēto tiesību normu, Satversmes tiesa ir atzinusi, ka tajā minētais jēdziens „taisnīga tiesa” ietver divus aspektus, proti, taisnīga tiesa kā neatkarīga tiesu varas institūcija, kas izskata lietu, un taisnīga tiesa kā pienācīgs, tiesiskai valstij atbilstošs process, kurā lieta tiek izskatīta (sk. *Satversmes tiesas 2002.gada 5.marta sprieduma lietā Nr.2001-10-01 secinājumu daļas 2.punktu, 2006.gada 20.decembra sprieduma lietā Nr.2006-12-01 9.3.punktu, 2013.gada 21.oktobra sprieduma lietā Nr.2013-02-01 secinājumu daļas 9.punktu*).

[7] Tiesnešu ētikas kodeksa 3.kanona 7.punktā noteikts, ka tiesnesis nepieļauj *ex parte* sarunas par tiesvedības procesu.

Ar *ex parte* sarunām ir saprotama neformāla, procesuāli nereglementēta saziņa starp tiesnesi un vienu no lietas dalībniekiem, neesot pārējiem lietas dalībniekiem, kas tādējādi pārkāpj pušu līdztiesības principu un rada šaubas par tiesas objektivitāti.

Tiesnešu ētikas komisija uzsver, ka ir nepieļaujami, ja viens no dalībniekiem – prokurors, advokāts – ārpus tiesas zāles un bez otra dalībnieka klātbūtnes vai arī kāda cita persona kādas puses labā ar tiesnesi runā par neizspriestas lietas apstākļiem. Nav nekādas nozīmes, cik nevainīgs varētu būt sarunas nolūks, vai cik hipotētiski lietu ir mēģināts apspriest. Tas tika norādīts jau Tiesnešu ētikas komisijas, Latvijas Zvērinātu advokātu padomes Ētikas komisijas un Prokuroru atestācijas komisijas 2012.gada 20.janvāra skaidrojumā „Par *ex parte* sarunām un tiesnešu, advokātu un prokuroru savstarpējo saskarsmi”.

[8] Tiesnesis noliedza *ex parte* sarunas ar prokuroru, norādot, ka pēc atgriešanās tiesas zālē ar prokuroru neapsprieda krimināllietas apstākļus. Savukārt Augstākās tiesas

priekšsēdētāja vēstulei pievienotajā personas iesniegumā norādīts, ka tiesnesis ar prokuroru ir runājis par krimināllietu. Tātad tiesneša un personas apgalvojumi ir pretrunīgi. Iesniegumam ir pievienoti fotouzņēmumi. Tajos ir redzams, ka tiesas zālē atrodas tiesnesis, prokurors un tiesas darbinieks. Tiesnesis to nenoliedza. Taču ir skaidrs, ka no fotouzņēmumiem nav iespējams noskaidrot sarunas saturu.

Tādējādi Tiesnešu ētikas komisija nevar konstatēt nedz to, ka tiesnesis ar prokuroru ir runājis par krimināllietu, nedz to, ka šāda saruna nav notikusi. Citiem vārdiem sakot, Tiesnešu ētikas komisijas rīcībā nav tādu nepārprotamu pierādījumu, kas ļautu secināt, ka starp tiesnesi un prokuroru ir notikušas *ex parte* sarunas. Līdz ar to Tiesnešu ētikas komisijai nav pietiekama pamata atzīt, ka tiesnesis ir pārkāpis Tiesnešu ētikas kodeksa 3.kanona 7.punktu.

Vienlaikus Tiesnešu ētikas komisija ņem vērā un norāda turpmāk minēto.

[9] Kā jau minēts, ikvienai personai ir tiesības uz taisnīgu tiesu. Taisnīga tiesa ir arī objektīva tiesa.

Tiesneša objektivitātes princips ir nostiprināts Tiesnešu ētikas kodeksa 3.kanonā. 3.kanona 1.punkts noteic, ka tiesnesis savus tiesneša pienākumus pilda objektīvi, neitrāli un bez aizspriedumiem. 3.kanona 2.punktā noteikts, ka tiesnesis izvairās no vārdiem un runas, žestiem vai citas darbības, kuru varētu uztvert kā neobjektivitāti vai aizspriedumu izpausmi.

Arī ANO Ekonomisko un sociālo lietu padomes apstiprinātie Bangaloras tiesnešu ētika principi noteic, ka tiesnesis nodrošina, ka viņa rīcība – gan tiesā, gan ārpus tiesas – veicina un nostiprina sabiedrības, juristu un tiesvedības dalībnieku uzticēšanos tiesneša un tiesu sistēmas objektivitātei (2.2.apakšpunkts).

Tiesnešu ētikas komisija jau ir skaidrojusi, ka tiesneša objektivitāte ir obligāts nosacījums tiesneša pienākumu pienācīgai izpildei. Tā izpaužas ne tikai pieņemtā nolēmuma saturā, bet arī visās procesuālajās darbībās, kas nepieciešamas attiecīgu nolēmumu pieņemšanā. Objektivitātes princips ir uzticības tiesai svarīgs elements, proti, demokrātiskā sabiedrībā tiesai (tiesnesim) jārīkojas tā, lai procesa dalībniekos radītu uzticību tiesai (tiesnesim) (sk. *Tiesnešu ētikas komisijas 2008.gada 1.augusta skaidrojumu, 2017.gada 7.aprīļa atzinumu*).

Savukārt Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir norādījusi, ka „pat ārējam izskatam var būt zināma nozīme, citiem vārdiem sakot, „taisnīgumam ne tikai jānotiek, tam arī jābūt redzamam”. Uz spēles ir likta uzticība, ko tiesām demokrātiskā sabiedrībā ir jāiedveš sabiedrībā” (sk. *Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2015. gada 23. aprīļa sprieduma lietā Morice pret Franciju [GC], Nr.29369/10, 78.punktu*).

Lai arī sabiedrības uzticēšanos tiesām ietekmē dažādi apstākļi un uzticība tiesām ir kolektīvas atbildības jautājums, tomēr primāri tas ir katra tiesneša pienākums rīkoties tā, lai nodrošinātu un vairotu sabiedrības uzticību tiesām.

Sabiedrības uzticēšanos tiesām nešaubīgi ietekmē arī tiesneša (tiesas) objektivitāte. Tiesas objektivitāti raksturo ne vien subjektīvais, bet arī objektīvais kritērijs. Attiecībā uz objektīvā kritērija pārbaudi nepieciešams konstatēt, vai pastāv fakti un apstākļi, kas var radīt šaubas par tiesneša objektivitāti konkrētajā lietā, jeb vai konkrētajā lietā ir lēģitīms iemesls bažām, ka tiesai (tiesnesim) trūkst objektivitātes. Arī

Satversmes tiesa ir skaidrojusi, ka tiesas objektivitātes nodrošināšanai tiesnesim jāizvērtē, vai pastāv apstākļi, kuru dēļ viņa tiesvedībā esošas lietas tiesvedības procesa objektivitāte varētu tikt apšaubīta. Turklāt tiesvedības process aptver ne tikai lietas izskatīšanu pēc būtības, bet arī tiesvedības procesā veicamās darbības (sk. *Satversmes tiesas 2020.gada 16.jūlija sprieduma lietā Nr. 2019-23- 01 10.punkts*).

Jau 2012.gada 20.janvāra skaidrojumā „Par *ex parte* sarunām un tiesnešu, advokātu un prokuroru savstarpējo saskarsmi” norādīts, ka viens no ētiskas uzvedības standartu mērķiem ir nostiprināt sabiedrības uzticību tiesu sistēmai. Uzvedībai un rīcībai jāstiprina ticība tiesu varas godīgumam. Tiesnesim jāapzinās savas rīcības iespējamais vērtējums no malas un jāizvairās no situācijām, kuras var tikt neviennozīmīgi vai negatīvi vērtētas.

Arī Tiesnešu disciplinārkolēģijas 2019.gada 29.novembra lēmumā norādīts, ka tiesnesim jāapzinās savas rīcības iespējamais vērtējums no malas un jāizvairās no situācijām, kuras var tikt neviennozīmīgi vai negatīvi vērtētas.

Apkopojot minēto, Tiesnešu ētikas komisija uzsver: tiesnesim jārīkojas tā, lai izslēgtu jebkādas leģitīmas šaubas par tiesas objektivitāti.

[10] Kā tika norādīts jau iepriekš, Tiesnešu ētikas komisijas rīcībā nav tādu pierādījumu, kas ļautu izdarīt nepārprotamu secinājumu, ka starp tiesnesi un prokuroru notika *ex parte* sarunas. Tomēr tas, ka tiesnesis pēc paziņojuma par sprieduma sastādīšanu atradās tiesas sēžu zālē ar vienu no lietas dalībniekiem, neesot pārējiem lietas dalībniekiem (ko tiesnesis nenoliedz), saprātīgam novērotājam no malas var radīt priekšstatu, ka starp tiesnesi un vienu no lietas dalībniekiem notika *ex parte* sarunas. Šāda tiesneša rīcība var radīt šaubas par viņa objektivitāti. Tam Tiesnešu ētikas komisijas sēdē piekrita arī pats tiesnesis, sniedzot paskaidrojumus un vērtējot izveidojušos situāciju.

[11] Apkopojot minēto, Tiesnešu ētikas komisija atzīst, ka tiesnesis ir pārkāpis Tiesnešu ētikas kodeksa 3.kanona 2.punktu.

[12] Tiesnešu ētikas komisija, uzklausot tiesnesi, guva pārliecību, ka tiesnesis ir analizējis izveidojušos situāciju un savu rīcību. Tiesnesis pauda patiesu nožēlu, ka viņa neapdomīgas rīcības rezultātā ir radusies situācija, kurā saprātīgam vērotājam no malas varētu rasties šaubas par to, ka tiesnesis ir sarunājies ar prokuroru. Tiesnesim ir ilggadēja pieredze tiesneša amatā, taču šāda situācija ir izveidojusies pirmo reizi. Tiesnesis izprot tiesneša lomu sabiedrības uzticībā tiesām, tāpēc tiesnesis situācijas analīzes rezultātā ir izstrādājis rīcības plānu, lai šādas situācijas vairs neatkārtotos un lai viņa rīcības rezultātā netiktu apšaubīta tiesas objektivitāte un lai netiktu negatīvi ietekmēta sabiedrības uzticība tiesām. Ņemot vērā šos apstākļus un vērtējot tos kopsakarā ar to, ka Tiesnešu ētikas komisijas rīcībā nav pierādījumu, kas nepārprotami apliecinātu, ka starp tiesnesi un prokuroru notika *ex parte* sarunas, komisija atzīst, ka tai nav pamata tiesneša pieļauto pārkāpumu atzīt par rupju.

[13] Vienlaikus Tiesnešu ētikas komisija atgādina un uzsver, ka tiesnešiem sprieduma sastādīšanas stadijā jāizvairās no kontaktēšanās ar lietas dalībniekiem, taču, ja šāds kontakts neizbēgami vai nejauši ir radies, tiesnesim jārīkojas tā, lai neradītu šaubas par objektivitāti.

Ņemot vērā norādīto, Tiesnešu ētikas komisija

atzīst

Tiesneša rīcībā ir konstatējams Tiesnešu ētikas kodeksa 3.kanona 2.punkta pārkāpums.

Disciplinārlietas ierosināšanai nav pamata, jo konstatētais tiesneša ētikas normas pārkāpums nav rupjš.

Komisijas priekšsēdētāja:

Diāna Makarova

Komisijas locekļi:

Uldis Apsītis

Līga Biksiniece-Martinova

Anda Briede

Aiva Daidere

Jānis Grīnbergs

Anita Misiuna

Adrija Kasakovska

Sanita Osipova